

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ראש השנה וכשהל סמוך לשבת (ב)

מטרת הגליון לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה **גליון 493**

איסור הכנה ביו"ט ראשון של ראש השנה

עבור יו"ט שני ושבת

אסור להכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני, וכן מיום טוב ראשון לשבת (שו"ע ס' תקצו סעי' ג) (ולא מהני עירוב תבשילין אלא לבשל ולעשות מלאכות בערב שבת לצורך שבת).

איסור בישול והכנה ביום א' ליום טוב שני

יומא אריכתא: יש לדעת שהחשש לכך שראש השנה הוא יומא אריכתא היינו דווקא לחומרא אבל לא לקולא, ומטעם זה מבואר בשו"ע ס' תקי"ג שאין לבשל מיום טוב אחד לחברו ואפילו מיום ראשון של ראש השנה ליום שני ע"י שם. וכן אין להביא מחזור ביום ראשון לצורך מחר ואין להניח שניה במקרה לצורך מחר. **סידור הבית:** מותר לסדר הבית ולהסיר כלים מלוכלכים מהשולחן ביו"ט ראשון של השנה אף שכוונתו שיהיה הבית מסודר לקראת הלילה כיון שנהנה מן הדבר גם באותו היום (מיס חיים להגרי"א דינר שליט"א).

לאכול ולשתות לפני קידוש: יש להיזהר לא לשתות אפילו מים לאחר השקיעה ביום א' לפני קידוש דליל ב'.

הוצאת החלות ומאכלים מהמקפיא

לכתחילה אין להוציא חלות ומאכלים מהמקפיא ביום טוב ראשון של ר"ה עבור יו"ט שני.

כתב המ"ב (תרס"ז ס"ק ה), אסור להביא יין מיו"ט לחבירו **ובשעת הדחק** שלא ימצא בלילה בקל מותר להביא יין וכן מים מיו"ט לחבירו רק שצריך להביאו בעוד יום גדול (דלא מוכח מילתא דאפשר דצריך עדיין לצורך היום), וע"פ זה כתב בארחות שבת (פכ"ב סעי' קע"ד-קעה ע' תיא) שבשעת הצורך מותר להוציא אוכלים מהמקפיא או להכניס משקים למקרר לצורך הלילה כשעושה זאת בעוד היום גדולי ע"ש.

עצה להכין שקית גדולה במקפיא

ביחד עם מאכל של יום א'

שמענו עצה בשם הגרי"י גואלמן שליט"א דאפשר להכין לפני יו"ט שקית גדולה במקפיא עם מאכלי יו"ט שני (חלות, מרק קפוא). ולהניח בפנים איזה גלידה או קרטיב וכו', וביו"ט ראשון אחה"צ מותר להוציא כל השקית ביחד עבור הקרטיב שרוצה עכשיו [ואין בזה איסור הכנה כיון שלא עשה מעשה מיוחד של הכנה, ואף לא טירחא].

עצה של ר'בוי שיעורין: הרוצה להתחיל לחמם סעודת הערב, אם רוצים לחמם עבור ילדים שמתחילים לאכול לפני השקיעה (בערך 20: 6), בכה"ג מותר לשים כל הקדירה על האש אף בשביל מאכל אחד, (וכל זה בתנאי שאינו מוסיף מעשה נפרדת שאין בו צורך יו"ט א') (כגון לשים שתי קדרות על האש כשאינו צריך לילדים אלא תבשיל אחד, או לקלף עוד תפוח אדמה כשיש כבר מספיק לילדים). ע' שו"ע ס' תקג סעי' א (וכן הסכימו לעצה זו הגרי"א דינר שליט"א והגרי"י קנר שליט"א).

כמו"כ יש לשים לב, שאם כבר לקח הסיר מהאש, אסור להחזירו [עד לאחר צאת הכוכבים].

¹ גם הוצאת החלות מהמקפיא, גם כשעה לפני השקיעה לכאורה דינו כעוד היום גדולי כיון שניתן לחמםם ולאכולם לפני השקיעה, ואינו ניכר שעושה כן לצורך מחר.

מנחה בערב ראש השנה

יש להזהר להתפלל תפילת מנחה זו בכוונה יתירה ולא במהירות, כי זוהי התפילה האחרונה מכל השנה (מטה אפרים ס' תקפא סעי' נז).

הכנת הנרות

כדאי להדליק נר נשמה מערב יו"ט שדולק יומיים, ולהכין גפרורים ארוכים (ע"מ למעט במלאכת העברה) להעביר בהם האש ולהדליק הנרות, ולהניח הגפרור בזהירות שיכבה מעצמו כדי שלא יעבור על כבו.

המשתמשים בפתיל צף: יש להכין הפתילות - לחתוך מקום החור או להפריד הדסקיות, לצורך הדלקת נרות שבת ויו"ט כבר מערב יו"ט, שאין לעשות כן ביו"ט (משום מכה בפטיש או מחתך ע"י שו"ע ס' תקיד סעי' יומ"ב ס"ק מז).

יש להזהר שלא להדביק נרות שעוה לפמוט, גזרה שמא ימרח מ"ב ס' תקי"ד ס"ק י"ח) וכן אסור להבהב ולתקן את הפתילה (שו"ע ס).

הדלקת נרות יו"ט - ליל א' דר"ה

בליל א' דיו"ט של ר"ה יש נוהגים להדליק בליל יו"ט. ודעת כמה מגדולי הפוסקים שיש להדליק מבעוד יום (וראה בהערה⁴), **האוכל אצל אחרים** ואינו יכול להדליק שם מבעוד יום, יש להדליק בביתו (כבכל ליל שבת כשאוכל אצל אחרים) ולהקפיד להדליק נרות ארוכות יותר (כיון שתפילות וסעודות ר"ה הן ארוכות יותר) ואח"כ לחזור ליהנות מהנרות.

בחורי ישיבות האוכלים בישיבה משתתפים בהדלקת הישיבה, ואם אוכלים אצל אחרים ראוי להם לזכות בנרות ע"י השתתפות בפרוטה או ע"י קנין בנרות.

ליל ב' דר"ה (אסור להדליק עד צאת הכוכבים)

בליל ב' דר"ה האוכל אצל אחרים יש להדליק שם או להשתתף בהדלקה שם. בחורי ישיבות - עדיף שלא ידליקו בחדר (וכן בערב שבת) אלא לסמוך על הדלקה בחדר אוכל במקום אכילה כיון שלא ברור חיובם של הדלקה כשיש אור חשמל דלוק², וביו"ט הדלקה שלא לצורך יש בו חשש איסור.

הדלקת נרות בערב שבת (חובה להדליק מבעוד יום)

ע' להלן שיזהר להקדים כל ההכנות מבעוד היום גדול. המדליק נרות שבת לכתחילה צריך לעשות עירוב תבשילין, אם אין בדעתו לעשות מלאכות אחרות (כגון שמתארח אצל אחרים) יעשה עירוב תבשילין בלי ברכה (ע' עוד להלן).

⁴ כתב בן הפרישה (סוף הקדמה לטור יו"ט, בשם אמו) שיש להדליקם לכתחילה מבעוד יום, ולא המתין עד הלילה, שכשם שבשבת מקדימים להכין הכל מבעוד יום כדי שיהא מוכן לערב, כן יש לעשות ביו"ט, וכן כתב במטה אפרים (תרכ"ו ס"ל"ג), (וכן הוה מלאכה שאפשר לעשות מערב יו"ט שאין לעשות ביו"ט ע' חוט שני ה' יו"ט עמי מא) וכן נהג בבית החזון איש (ארחות רבינו ח"ב עמי ק), וכן כתבו בשו"ת שבט הלוי (ח"ג ס' סט בהערה) ושו"ת אור לציון (ח"ג פ"י"ח תשובה א) שראוי לנהוג למעשה, וכן שמענו שנהג הגר"שז אויערבך זצ"ל. ולכתחילה יש לכבות את החשמל ולהדליק שוב לכבוד יו"ט (כמו שכתבו הפוסקים שיש לנהוג לכתחילה בכל ערב שבת). וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק הדלקת נרות פ"ו אות א וס"ק ב) שצריך להדליק נרות יו"ט ביחד עם החשמל מבעוד יום ולברך על שניהם. [המוסיף (שם הע' י), שאפילו מי שנהג להדליק בלילה ישנה את מנהגו וידליק מבעוד יום], מאידך דעת בעל המשנה הלכות זצ"ל שאל ישנה את מנהגו, אלא מי שאין לו מנהג עדיף להדליק מבעוד יום (הגרי"י שוב שליט"א). וע' שבט הלוי שם שכתב 'הנח להם לישראל. ובמאירי (שבת כג ד"ה כבר) מבואר שדרך העולם להדליק נרות יו"ט בלילה.

² ובערב שבת גרילה אפשר לכבות ולהדליק החשמל ביחד עם הנרות שהברכה גם יחול על החשמל, ועוד אין להדליק בחדר מחשש שריפה ובפרט ביו"ט שני שאסור לכבות הנר.

הלכות עירוב תבשילין

אפשר לכתחילה לקחת לעירוב תבשילין אפילו בדבר שלא נתבשל לשם העירוב תבשילין (מ"ב ס' תקכו ס"ק כ).

מצוה מן המובחר: לבשל התבשיל (ביצה / חתיכת דג וכו'),
(א) בכוונה לשם עירוב תבשילין (בה"ל ס' תקכו סעי' ו בשם הב"ח).

(ב) לכתחילה להכין התבשיל בערב יו"ט גופא ולא מקודם (בה"ל ס' תקכו סעי' יב ד"ה לכתחילה), ע"פ המתני (ריש פ"ב דביצה) "ועושה תבשיל מערב יו"ט". ועכ"פ יש להניח העירוב בערב יו"ט (ע' בה"ל שם).

סדר עירוב תבשילין

יש לקחת לעירוב: (א) תבשיל שראוי לפת בו הפת – שיעור התבשיל: כזית ורבים נוהגין לקחת ביצה (עם הקליפה) ולהידור מצוה יקח חתיכת דגים [או בשר] חשובה (מ"ב"י) ויש לכתחילה לקחת גם פת (ולהידור מצוה בפת שלם) (ע' שו"ע תקכו ס' ב ומ"ב שם).

אם יש אורחים, בנים נשואים, וחתינים וכו' יש לזכות להם העירוב לפני שהוא מברך (ע"י האורח או אחד שלא מבני הבית, ויש להם להגביה את העירוב טפח), (ובדיעבד מהני לזכות ע"י אשתו) ע' להלן בזה.

יש לקחת העירוב בידו ולברך 'על מצות עירוב' ואז מיד לומר בלי הפסק "בהדין עירובא יהא שרא לנא למיפא ולבשלא ולטבטמא ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת" מי שאינו מבין ארמית צריך לומר נוסח שמבין (ע' רמ"א תקכו ס' יב ומ"ב שם ס"ק מ): "בעירוב זה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת, לנו ולכל בני העיר הזאת".

יש להניח התבשיל במקור עד שבת כדי שלא יתקלקל (ולעצה טובה יש עושים בו סימן שלא ישכחו ויאכלו אותו ביו"ט).

נוסח 'לכל העיר הזאת': כדי לומר נוסח זה צריך לזכות ע"י אחר. יש לו להקנות התבשילים על ידי אחר שאינו מבני ביתו, ולומר לו 'קבל תבשיל זה וזכה בו לכל הדרים בעיר הסומכים על עירוב זה'. ואם אינו מקנה לאחרים אינו צריך לומר "ולכל ישראל וכו'" (שש"כ פ"ב סעי' טז).

עמידת אשתו אצלו בשעת העירוב

אף שאשתו של אדם ובני ביתו יוצאים בעירוב בעל הבית המנהג שעומדים אצל בעל הבית בשעת הנחת העירוב והברכה כדי שיהא להם היכר (ויבינו שאסור לבשל מיו"ט לחול – שזה עיקר טעם

¹ וע' בה"ל ס' תקכו סעי' ו ד"ה עדשים) שהביא דברי הבי"ח שלמצוה מן המובחר יש לעשות התבשיל לשם העירוב ע"ש.

והטעם לכך נקדים מה ענין העירוב כאן, (ע' גמ' ביצה רפ"ב) כתב השו"ע והרמ"א (ריש ס' תקכו) פי' ענין העירוב הוא שיבשל ואפה מ"ט לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מע"ט לשם שבת, ונמצא שלא התחיל מלאכה ב"ט אלא גמר אותה). ע"ש, והטעם לכך כדי ללמוד הלכות הכנה, שאפילו ביו"ט לשבת אסור לבשל, כ"ש מיו"ט לחול. ואם תבשיל מוכן מהחנות, לא ניכר כ"כ שיגמר מה שהתחיל מערב יו"ט, ונראה מה שמבשל בשבת כהתחלה חדשה ונראה כהכנה.

(וגם לטעם בגמ' (ביצה שם) שיבוא לזכור את שבת, אפ"ל שאם מבשל מיוחד לעירוב הוא עוסק בפועל בהכנה לשבת ויש קיום לזכור את יום השבת, משא"כ אם מביא מאכל מוכן עלול לשכוח להכין עוד מנה יפה לשבת).

² ע' בה"ל תקכו ס' יב ד"ה לכתחילה בשם הכל בו (הו"ד בב"י), שלכתחילה יש לעשות התבשיל בערב יו"ט גופא ולא מקודם "ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת".

וע' בה"ל חג בחג יו"ט עמ' ש, שהמעין בדברי היש"ש שהוא מקור המג"א שלכתחילה צריך לבשל בערב יו"ט גופא (ולא רק למצוה מן המובחר).

³ שו"ע תקכו סעי' ג. ובפת י"א שצריך שיעור כביצה (רמ"א שם).

⁴ ערוך השולחן ס' יג אך יזהר שיהא עם הקליפה, כי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה אסור באכילה משום סכנה (נדה יז), ובדיעבד ע' בה"ל חג בחג יו"ט ח"ב עמ' שמג שיש כמה צדדים להקל. וכתב בה"ל חג בחג (שם) שאף אם נמצא דם ביו"ט אינו מעכב ויצא בעירובו כיון שרובא דרובא דביצים הן "ספנא מארעא".

⁵ מ"ב ס' תקכו ס"ק ח וע"ש במ"ב שמזכיר חתיכת בשר או דגים חשובה.

⁶ אם לא החזיק בידו ע' בחיד"א (חיים שאל ס' כט) שלא יצא ולכתחילה יש לחשוש לשיטתו (שו"ת מהרש"ם ח"ב ס' לו).

עירוב תבשילין) ה"ל חג בחג (יו"ט עמ' שכד המנהג הובא בערוך השולחן תרכ"ז ס' ב).

אורחים, בנים נשואים וחתינים

ע' משנה ברורה (ס' תקכו ס"ק נו) שאשתו ובני ביתו של אדם נטפלים לו וכיון שערב הבעל הבית הם נטפלים לו ומותרין לבשל אע"פ שלא עירבו בעצמן כלל ולא זיכו להם ע"י אחר. (אך משרת שלו הסתפק בה"ל שם (ס' ו ד"ה מי)) ולכן גם אורחים צריך להקנות להם העירוב ולהודיע להם דע"י הקנאה והודעה מועיל לכתחילה (תקכו ס"ק כה) ויש לדון בגדר בניו וחתיני שהם אורחים האם נחשבים כבני ביתו ולכן כתב בס' שבות יצחק מהגר"ש אלישיב זצ"ל דלכתחילה יקנה העירוב לכל אורחיו [בהגבהה ע"י אחר], דאין הפסד בדבר.

וכן בה"ל חג בחג יו"ט (ח"ב עמ' שכ) הואיל וי"א שצריכים לברך על העירוב שמתירם בהדלקת נרות ושאר מלאכות, מוטב שיבקשו מבעל הבית כשמניח את העירוב בברכה שיזכה גם עבורם מערב יו"ט ויודיעם על כך.

לבחורי ישיבה: כתב שם בס' שבות יצחק (יו"ט עמ' פז) מהגר"ש אלישיב זצ"ל שאחד יגביה ויזכה העירוב עבור כל בני הישיבה, ויכתבו מודעה שמזכים לכל אחד ואחד מבני הישיבה, ובני הישיבה יתכוונו לסמוך על עירוב זה.

בית מלון: ועצה זו אפשר לעשות לאורחים בבית מלון, והעירוב נצטרך לכולם כדי שיוכלו להדליק נרות (שבות יצחק שם).

אין בדעתו לעשות מלאכה

יש דעות בפוסקים שאין לברך על עירוב תבשילין אם אין בכוונתו לעשות שום מלאכה ביו"ט לצורך שבת.

וכפי שרגיל ברוב הבתים בדרך כלל מוסיפים מים למאכלים לפני שמניחים על האש לפני שבת, ויש בזה מלאכה גמורה. וכן מצוי שעושים מלאכת ברור ועוד מלאכות, וגם אם אינו ברור אצלו שיעשה מלאכה, יכול לברך על העירוב תבשילין (ע' חוט שני ה"ל יו"ט פכ"א ס"ק א עמ' קג, ה"ל חג בחג (יו"ט ח"ב פ"יח י"ג עמ' (שי"ט)).

זהירות להקדים הכנות שבת בעוד היום גדול

בערב שבת שחל ביו"ט יזהר להקדים הכנות מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד היום גדול (מ"ב תקכו ס"ק ג) כיון שצריך להיות ראוי ליו"ט עצמו (במקרה שיזדמן לו אורחים) ומטעם זה נהגו להקדים תפילת ערבית בליל שבת כשחל בסמוך ליו"ט, כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביו"ט עד סמוך לחשיכה. (שם) ובפרט בזמנינו בארץ ישראל שאין נוהגים להקדים מעריב בערב שבת, וכן אין 'שומר' למנוע איחור מלאכות וחשש חילול יו"ט ובלי שימת לב עלולים לבשל סמוך לשקיעה כשאין צורך ליו"ט כלל [וכן אין צפירה או מוזיקה כתזכורת כבערב שבת רגילה למנוע חילול שבת], ולכן יש לזהר בזה ביותר להקדים כל המלאכות הנצרכים לשבת.

[ע' בה"ל ריש ס' רנו שאפילו כשחל יו"ט בערב שבת, צריך להכריז על שבת, כמו שהיו תוקעין בשופר].

לבשל על סמך עירוב תבשילין עבור מנה אחרונה של

סעודה שלישית

הרוצה לבשל ביו"ט של ר"ה (ערב שבת) לכבוד שבת, ואינו מתכוון לאוכלו אלא בסעודה שלישית, ורגיל ליטול ידים סמוך לשקיעה ולאכול התבשיל רק לאחר שקיעה, אין לעשות כן, שהרי נמצא מבשל ביו"ט לצורך בין השמשות של מוצאי שבת. ועכ"פ אם מתכוון לטעום מהתבשיל מבעוד יום, שפיר דמי (שמענו מהגר"ש דינר שליט"א).

בברכת כתיבה וחתימה טובה

לתרומות הערות והארות – 0533163916

(מ.י. הרסקין - מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g0892965647@gmail.com
וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

י מבואר בגמ' בריש פ"ב דביצה דנחלקו אמוראים בטעם עירוב תבשילין האם כדי שיהא היכר שרואים שאפילו מיו"ט לשבת אסור לבשל (בלי עירוב) אז ודאי לא יבואו לבשל מיו"ט לחול. ודעה שנייה הוא כדי שלא ישכח שבת עם כל ההכנות ושמתח יו"ט, ויזהר בערב יו"ט לסדר גם מנה יפה לשבת.